

A FIATAL ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANÁROK TÁRSADALMI ÉS TANTESTÜLETI BEILLESZKEDÉSÉNEK PROBLÉMÁI

(Részlet a 9/c. téma: „A fiatal pedagógusok tanításon kívüli
iskolai és iskolán kívüli elfoglaltsága” c. fejezetből.)

DR. MÁK MIHÁLY

(Közlésre érkezett: 1977. február 11.)

Az elmúlt években több tanulmány került közlésre a fiatal értelmiség, s közöttük a fiatal pedagógusok társadalmi és szakmai beilleszkedésének problémaköréből. Nemcsak a szűkebb értelemben vett szakirodalom, hanem a napisajtó is sokat foglalkozott e témakörbe tartozó kérdésekkel. E rövid kis tanulmány hosszabb ideig tartó kérdőíves felmérés néhány részletének elemzésével kíván hozzájárulni az eddigi adatokhoz, tapasztalatokhoz.¹ A kérdőív második kérdéscsoportjára adott válaszokat mutatjuk be rövid elemzésekkel és néhány tanulság közlésével a fenti alcímnek megfelelő témakörben. Az áttekinthetőség érdekében melléketben közöljük a kérdőív említett fejezetét.² E kérdőívet személyes beszélgetések is kiegészítették, melyre helyenként hivatkozunk.

Amint a kérdőív II. kérdéscsoportjából kiderül, elsősorban azokra a tényezőkre kívántunk itt választ kapni, amelyek nem a közvetlen oktató-nevelő munkát, hanem egyéb, részben az iskolán belül és azon kívül végzett mozgalmi, társadalmi tevékenységet érintik és számos olyan feladatot jelentenek, melyeknek megoldása komoly erőfeszítést igényel nemcsak a kezdő fiattól, hanem az idősebb kollégáktól is.

A fent elmondottak ellenére mégis az iskolai oktató tevékenységre kérdezzünk rá először, mert ez a téma szoros kapcsolatban van a további kérdésekkel még akkor is, ha egy rövid tanulmány keretében ezek a kapcsolatok nem elemezhetők teljes nagyságrendjükben. Hasonlóképpen a téma néhány kérdése is elüt az alcímbe felvett területtől, valójában azok is szoros kapcsolatban vannak a tantestületi és társadalmi beilleszkedést motiváló tényezőkkel. Hogy ki milyen társadalmi munkát választ, de hozzátehetjük, ki milyen újságot olvas, vagy az egyéb kérdésekre adott válaszok egy bizonyos morális állapotot tükröznek, s ezek jól mutatják a beilleszkedés minőségét is.

1. A visszaérkezett, felhasználhatóan kitöltött 520 db kérdőív arra a kérdésre, hogy milyen tárgyakat tanít, a következő számszerű adatokat tartalmazza.

	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
szaktárgyát	72	60	23	54	37	96	342
nem a szaktárgyát tanítja	1	2	—	—	—	8	11
vegyesen	28	18	8	13	8	27	102
napköziben dolgozik	1	3	—	—	1	6	11
nem tanít GYES miatt	7	3	—	—	8	27	102
tanácsadóban dolgozik	—	—	—	—	2	2	4
	109	87	32	81	55	156	520

A kapott adatok szerint a fiatal tanárok többsége, több mint 60%-a saját szaktárgyait tanítja. Ez a körülmény igen jelentős a kezdő, szaktárgyaikat szerető fiatalok szakmai és társadalmi beilleszkedése szempontjából. A kérdőívek tanúsága szerint nagyon sokat segít a biztonságérzés megeremtésében; a tanítási munkához és a kollégákhoz; a tantestülethez való jó viszony kialakításában. *A saját szaktárgyaiban elért eredmények – igen jelentősek* nemcsak az *említett munkahelyi beilleszkedés*, hanem az adott helység megszeretésében is. Mindenképpen egyik jelentős összetevője a fiatal pedagógus jó közérzetének, illetve a jó közérzethez tartozó pszichikus tényezők kialakításának.

2. Aligha vitatható, hogy az iskolán belüli különböző megbízások is jelentős ambíciónövelő hatással vannak a fiatalokra – természetesen az iskolán kívüliek is. (Ezekről később lesz szó.) Elsősorban azt kell itt megvizsgálnunk, hogy az iskolán belül milyen funkciókat töltenek be a fiatal – 10 éven belül végzett pedagógusok.

Semmiképpen nem lebecsülendő az a tény, hogy a vizsgált hat megyében a vizsgálatra önként jelentkezők közül 9 fiatal iskolaigazgató, 25 igazgatóhelyettes, 52 fő úttörőcsapat-vezető, és 343 fő úttörő rajvezető. Könyvtárosi funkciót 115 személy lát el; szertáros 161 fő, összesen tehát 705 iskolai funkciót lát el az 520 fiatal. Ez a szám egyúttal azt is jelzi, hogy minden harmadik embernek 2 funkciója is van: rendszerint igazgatóhelyettes és úttörőcsapat-vezető vagy rajvezető és könyvtáros, illetve szertáros.

E kérdés második felében azt vizsgáltuk, hogy az említett, szorosan az iskolai tevékenységhez kapcsolódó elfoglaltságon túl milyen, *az iskolával összefüggő egyéb társadalmi tevékenységbe kapcsolódtak be a fiatal pedagógusok*. A kérdőívekből és a beszélgetésekből kiderül, hogy a hat megyében pártvezetőségi tag 20 fő; pártbizalmi 18 fő; párttitkár 5 fő – s érdekes, hogy csak két megyében jutottak ehhez a funkcióhoz, Borsod és Pest megyében.

Rendelkezésünkre állnak a kérdőívet kitöltötték párttagságára vonatkozó adatai is, de ezt a témát is egy másik tanulmányban szeretnénk részletesen feldolgozni.

A szakszervezeti tevékenységben, vezető testületekben való részvétel már nagyobb arányokat mutat, bár itt is nagyobb aktivitásra számítottunk annál is inkább, mert a szakszervezet mint érdekvédelmi szervezet igen sokat segíthet a fiatalok letelepedési gondjain, munkaügyi problémáin és még jó néhány egyéb területen, amely az említett szervezet hatáskörébe tartozik elsősorban. A kapott adatok szerint az 520 főből 35 szakszervezeti bizalmi; 19 szakszervezeti vezetőségi tag. Összesen tehát a vizsgált réteg egyhatoda tölt be párt-, illetve szakszervezeti funkciót. Itt természetesen számoltunk azzal, hogy a fiatalok többsége nem párttag, viszont a szakszervezetnek szinte kivétel nélkül valamennyien tagjai. Ebből érthető a nagyobb arányú részvétel, ami sajnos, szakszervezeti vonatkozásban így sem tartható kielégítőnek.

Az iskolai munkát tekintve jelentős a fiatalok részvétele a következő területeken. *Szakmai munkaközösség-vezető* közülük 65 fő, mintegy 8%. Ebből érdekes az a megosztás, ahogy egyes megyékben jelentkeznek ezek a megbízások. Így pl. Borsod megyében 28 fiatalnak van ilyen funkciója, Heves megyében pontosan a felének, 14 főnek, Nógrádban mindössze 4, Szolnok megyében 9, Komárom megyében 3, Pest megyében 7 fő lát el ilyen megbízatást. Részletesebb helyi tanulmányozást igényelne azon okoknak a kiderítése, hogy miért vannak ilyen viszonylagos aránytalanságok. Itt talán csak annyit jegyeznénk meg, hogy pedagógusellátottság tekintetében Borsod megye eléggé nehéz körülmények között van, a még mindig funkcionáló nagyszámú kis falusi iskola miatt. A többi megyében valószínű jobb a helyzet, bár mindezek részletes elemzése még a későbbi kutatómunka feladata lesz.

Az úttörő rajvezetői funkció ellátása mellett a legtöbb fiatal osztályfőnökként tevékenykedik. A statisztikák szerint 317 fő, megyénkénti elosztásban a következő létszámokkal: Borsod megyében 76, Heves megyében 45, Nógrád megyében 22, Szolnok megyében 42, Komárom megyében 30, Pest megyében 112 fő. A felsorolt adatok arra utalnak, hogy a kérdőívet kitöltött 520 pedagógus jelentős munkaköröket tölt be iskolai funkciókban. Az iskolán belül egyéb feladatok ellátását jelölték meg a hat megyében 125-en. Ha az ellátott feladatokat összeadjuk, akkor derül ki igazán, hogy számszerűen mennyi funkciót kell ellátniuk a tíz éven belül végzett fiataloknak. *Az egyéb megjelölés* alkalmi iskolai tevékenységre vonatkozik, olyanokra, mint a *szakkörök*, *színjátszóköri vezetése*, vagy alkalmi megbízások, amelyekből igen sok van az iskolákban. Összevetve tehát a kérdőívet kitöltött tanárok számát az ellátott funkciók számával, ami 1340 funkciót jelöl, kiderül, hogy minden fiatal tanár tíz éven belül átlag számítva 2,3 funkciót lát el. Érthető ez, hiszen alkotóerejük legjobb időszakában tevékenykedő fiatalokról van szó, de nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a nagy többségnél ez a családalapítás időszaka, az összes anyagi és erkölcsi, szociális vonatkozásaival együtt.

A hat megyéből mindössze négyen jelezték, hogy a tanítási órán kívül semmi egyéb elfoglaltságuk nincs. Az okokat az iskolában, vagy a személyekben is lehetne keresni, de az elenyésző létszám miatt ettől ez esetben eltekintünk. A kérdőívnek e kérdéscsoportjára mindössze hatan nem válaszoltak. Ez szintén elhanyagolható körülmény, mert a lényegen, a nagy többségre vonatkozó adatokon ez sem változtat.

Nem nehéz kiszámítani, hogy heti 22 óra tanítás mellett a felsorolt munkákkal együtt heti átlagban kb. 35–40 órai konkrét elfoglaltsággal számolhatunk 310 fiatal pedagógus esetében. Ebben nincs benne a napi munkára való felkészülés s a családdal való foglalkozás, és még sok minden egyéb, ami a fiatal emberek életmódjához hozzátartozik (baráti kapcsolatok, rokonok, szülők meglátogatása, otthoni munkák elvégzése, rendszeres önképzés, színház-, mozilátogatás és még sok minden egyéb, ami egy kulturált pedagógus eredményes tevékenységéhez hozzátartozik).

Mind ez utóbbiak természetesen a nem pedagógus foglalkozásuk életének is természetes velejárói. Nem is arról van szó, hogy a pedagógusokat valamiféle kiemelt kategóriaként kezeljük, de meg kell jegyezni, hogy az önművelés, az igen széles körű tájékozottság ennél a rétegnél egyrészt kulturális igényei, másrészt szakmai színvonalának emelése miatt fokozottabban jelentkezik. A széles körű szakmai, politikai és kulturális tájékozottság nemcsak a mindennapi munka feltétele, hanem a szakmai továbbjutás is.

Az úttörő rajvezetői feladatokat szinte az első évtől látják el; *úttörőcsapat-vezetők* az első év végén lesznek többségükben. *Osztályfőnöki beosztást* is szinte mindenki már az első évben kap. Mindezek a kezdő pedagógusnak a viszonylagos jó képzés ellenére is egy kicsit a „mélyvízbe dobást” jelentik. Igen nagy önállóságra és nagyon sok energiára van szüksége ahhoz, hogy sikerélményeket is szerezzen kezdő éve elején. Az egyéni beszélgetések alkalmával kiderül, hogy sok esetben ezek a túl korán kapott megbízások, különösen ha egyszerre két-három, vagy esetleg több is jelentkezik, meghaladják a fiatal pedagógus erejét, teljesítőkéességét és nagyon sokuknál kiábrándulást, közömbösséget, esetleg felületességet okoz.

Mindenképpen megfontolandó tehát elsősorban a tantestület, az iskolák igazgatói részéről az *első évek terhelésének egyenletes megosztása*. Az egyenletes terhelés mellett a *rendszeres segítség* sem hanyagolható el. Sokféle panasz elhangzott ezzel kapcsolatban, de úgy gondolom, ennek többségét minden tantestületben ismerik. Az igazgatók is tudják és helyel-közzel megoldják a legfőbb panaszokat. *A nagyobb tervszerűsége* azonban igen sok helyen szükség van, s erre szeretnénk a nevezettek figyelmét irányítani.

A következő kérdéscsoporttal azt kívántuk felmérni, hogy *milyen mértékben vesznek részt a fiatal pedagógusok az iskolán kívüli párt-, KISZ-, tanácsi és egyéb munkákban*. A kérdőívek tanúsága szerint a felmérés időpontjában az alábbi volt a helyzet:

	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
párttitkár	—	—	—	1	1	5	7
pártvezetőségi tag	3	5	—	—	2	5	15
KISZ-titkár	3	—	—	1	1	4	9
KISZ vezetőségi tag	9	2	1	—	1	8	21
tanács vb-tag	—	3	1	1	—	3	8
tanácstag	5	5	1	1	3	—	15
HN-aktíva	11	10	4	1	1	3	30
nőtanács aktíva	5	10	2	2	2	7	28
TIT vezetőségi tag	4	4	1	—	—	9	17
MHSZ-oktató	3	5	1	6	1	9	25
egyéb	26	27	9	9	3	13	87
nincs funkciója	61	39	17	69	43	108	337

Összesen tehát 262 funkciót látnak el. Hangoztatjuk a funkciót és nem a személyek számát, mert a szöveges válaszokból kiderül, hogy egyesek két vagy több funkciót is ellátnak, és mindegyiket aláhúzták a kérdőív kérésének megfelelően. A jelzett 262 funkciót 183 fő látja el. Ennyien adtak erre a kérdésre választ és ezek közül húztak alá többet két vagy több funkciót is. Ilyeneket, hogy községi KISZ-titkár és tanácstag, KISZ-titkár és pártvezetőségi tag stb. A tíz éven belül végzett fiataloknak tehát több mint egyharmada végez jelentős iskolán kívüli tevékenységet is.

Az egyéb kategória alatt felsoroltak rendszerint nem állandó jellegűek, bár rendszeresen kapott megbízások. KISZ-csoportok patronálása, közönségszervezői feladatok, kultúrcsoportok patronálása és hasonló, mindenütt megtalálható feladatok.

Ezt a statisztikát több vonatkozásban lehetne elemezni. E tanulmány keretei között csak néhány lényeges pontra szeretnénk rámutatni.

Az első, ami kiemelését kíván itt is, a funkciók megyénkénti egyenlőtlen osztódása. Borsod és Pest megyékben van a legtöbb, igaz, hogy a két legnagyobb megyéről van szó. De még így is érdekes a megyei vezetéseknél, helyi irányító hatóságoknak, párt- és KISZ-szervezeteknek jobban körülnézni a fiatal pedagógusok között. Nagy számban található közöttük vezető funkcióra is alkalmas ember, aki sokat lendíthet iskolai munkája mellett egy-egy párt-, vagy KISZ-szervezet munkájában, kultúrcsoportok patronálásában és még sok egyébben is. Persze ügyelni kell ebben a vonatkozásban is a túlterhelés elkerülésére, és éppen ezért mind az iskolával, mind a kiválasztott személyekkel előre tervezetten néhány évi helybenlakás után kell a megbízásokat realizálni.

Másodikként, az elsőnek mintegy folytatásaként, szeretnénk kiemelni, hogy az említett megbízások a szociális problémák megoldása mellett *morális kötöttséget is jelentenek*. Hozzájárulnak nemcsak a szakmai szeretet elmélyítéséhez, a pedagógiai ambíciók fokozásához, hanem ezek révén a beilleszkedés érzelmi tényezőkkel való motiválásához is.

E témán belül egy másik tényező vizsgálatára áttérve, érdekes adatokat kaptunk. Megkérdeztük ugyanis, hogy milyen régen látják el a nevezett funkciót. A funkciók részletes elemzése nélkül csak az ellátás idejét vizsgálva, a következő adatokat kaptuk.

Bár a tíz éven belül végzett fiatalok adatait kértük, elég sokan voltak, akik a kérdőív visszaküldése idején már betöltötték a tíz szolgálati évet. Ennek ellenére három fő jelezte, hogy tíz éve látja el funkcióit. Kilenc éve funkciót ellátó fiatalot nem találtunk. Ahogy haladunk visszafelé az években, azt tapasztaljuk, hogy az évek számának emelkedésével az ellátott funkciók száma nem növekszik. Hét éve dolgoznak 11-en, hat éve 10, öt éve 20, négy éve 16, három éve 37, két éve 45, és egy éve van a jelzett funkciójában 48 fiatal. Hasonló jelenség található az iskolai funkcióknál is.

Ezek az adatok egy, már más vonatkozásban említett sajátos tényezőre mutatnak. Arra, hogy nemcsak az iskolai külön funkciókkal terheljük éppen a legnehezebb kezdő évben a fiatalokat – hiszen a felsorolt legnagyobb létszám nagy része egy-két éve végzett fiatalokat takar –, hanem a társadalmi munkákkal is. Ez nem lenne baj, ha megkapja hozzá a *szükséges szociális és morális segítséget és figyelembe veszik egyúttal a funkcióra való rátermettségét is*. Sajnos ez nagyon sok esetben nem így van. Az iskolában is a funkciók nagy részét odaadják a kezdőnek, mondván, hogy „friss erő vagy, nincsenek családi gondjaid” stb. Hasonló a helyzet sajnos sokszor egy-egy kultúrcsoport-vezetői megbízatás esetén, de fel lehetne sorolni még jó néhány olyan külső megbízatást, amely sok utánajárással, jelentős többletmunkával jár és senki sem szívesen vállalja. Senkit nem akarunk a tanulmányban vádolni, de – amint említettük – a kérdőívek erre is elég sok adatot tartalmaznak. Minden választ feldolgozunk ugyan, de egy részét nem kívánjuk statisztikailag sem publikálni, mert elsősorban ezek csak a kutatás számára érdekes, másrészt nagyon sok bennük a szubjektív elem is és igazságtalanok lennénk ha ezek alapján ítélnénk.

Számunkra a kérdőívek elsősorban abból a szempontból értékesek, hogy milyen pedagógiai, pszichológiai és szociológiai tényezők motiválják a fiatalok beilleszkedését, hivatásba való bevalását és az eddig megjelent tanulmányok néhány következtetését is e célból adtuk közre.

4. *Kérdőívünk negyedik kérdéscsoportjával* arra kívántunk választ kapni, hogy a fiatal pedagógusok közül – a kitöltőket értve ezen természetesen – mennyien kaptak szakfelügyelői megbízást az eltelt tíz éven belül. Ha abból indulunk ki, hogy a kérdőíveket kitöltők kb. egyötöde dolgozik 8 vagy 10 éve iskolában, akkor is túl kevésnek tűnik a következő statisztika. *A fiatal pedagógusok közül mindössze egy személy volt szakfelügyelő Nógrád megyében és kettő Pest megyében. Jelenleg ilyen megbízása Heves megyében két, és egy tanárnak Pest megyében van. Mindössze hat fő szerepelt tehát ebben a funkcióban. Ha hozzátesszük, hogy a kérdőívet kapottak fele küldte vissza használható módon a kérdőívet, akkor is legfeljebb még hat fő lehetne, a fiatal pedagógusok adott mélyékbéli létszámához képest pedig legfeljebb még három fő, ami szintén nem túl sok. Vissza kell térni erre a problémára egy alkalmas időben mind a fiatalokkal folytatott beszélgetés, mind az illetékes vezetők tanácskozásain.*

5. *Az ötödik kérdéscsoportban* az iránt érdeklődünk, hogy milyen szakmai és ideológiai továbbképzésben vesznek részt a fiatalok. Az adatokból kiderül, hogy jelentős százalékuk: az 520 főből nagyjából megyénként arányos beosztásban 210 fő vesz részt szakmai továbbképzésben, heti egy órától heti 12 óráig terjedő időtartammal. Ez utóbbi magas óraszámú részt vevők száma mindössze 5 fő, és napi rendszeres tanulásban tanfolyamon és nem egyes előadásokon való részvételt jelent.

Az ideológiai továbbképzésben a legkülönbözőbb tanfolyamokon 183 fő vesz részt. Valamivel kevesebb, mint a szakmai tanfolyamon részt vevők létszáma, viszont jóval nagyobb a huzamosabb ideig tartó, heti 12–20 órás tanfolyami elfoglaltság. 16 fő jelentett be ilyen nagy óraszámú elfoglaltságot.

Ha a két számot összeadjuk, kiderül, hogy a fiatal pedagógusok jóval több, mint kétharmada összesen 393 fő képezi magát valamilyen formában tovább alig hogy elhagyta

az iskolapedagógusokat. Mind ezt is hozzá kell adnunk a már korábban jelzett elfoglaltságokhoz.

Meg kell jegyezni, hogy sokan szóban kifejezték egyet nem értésüket e témákban két dolog miatt. Az egyik az, hogy még a diplomájuk „ki sem hült”, már újra iskolába, tanfolyamra járnak. A másik pedig, hogy az egyes előadások színvonala nem éri el a kívánt szintet és a főiskolán többe, magasabb színvonalon tanultak. Egyes foglalkozások legfeljebb arra jók, hogy segítenek „felszínen tartani bizonyos tudásanyagot,” adnak valami újat azoknak, akik nem szaktárgyaikat tanítják, de a tanfolyamok időigényessége miatt a befektetett energia és költség aligha rentábilis.

Ezek a megjegyzések eléggé arra utalnak, hogy valóban nem ártana felülvizsgálni a továbbképzés területén néhány dolgot. Az egyik, hogy az igazgatók a tényleges szükségletnek megfelelően „iskolázzanak be” továbbképzésre és ne csak azért, mert „valakit küldeni kell a tanfolyamra”. Egy-egy fiatal esetében nyilvánvaló, hogy lehetnek szakmai, pedagógiai hiányosságai, de aligha hihető, hogy ezekben egy-egy továbbképzési tanfolyamon minőségi változás történjék. *Hogy egy-egy fiatal munkaerő milyen pedagógus szakember, ahhoz minimálisan egy év rendszeres megfigyelése, segítése szükséges* és ha kiderül, hogy valóban vannak jelentős hiányosságai, akkor iskolázzuk be, de olyan területen, amely tényleg segíthet a hiányosságok felszámolásában. *Az első évben legyen képzésének vagy továbbképzésének színtere az iskola, az osztály*

A másik felülvizsgálandó terület a *továbbképzés színvonalának emelése*, mert a legtöbb esetben a tanult tananyag valamiféle más szempontú ismétléséről van szó. Ha nem tudunk újabbat, a tanultaknál korszerűbbet adni, inkább ne képezzünk tovább, vagy keressük meg a módját annak, hogy ezek az alkalmak színvonalas, valóban tartalmas új pedagógiai, szakmai, és hozzátenném: politikai ismereteket nyújtsanak.

Kérdőívünk további kérdéseire adott válaszokból csak a statisztikai adatokat közöljük igen kevés kommentárral. Itt a számokat megint úgy kell tekintenünk, hogy egyesek többe, vannak akik csak egy lapot olvasnak. Az anyag végleges feldolgozásakor lesz alkalmunk bemutatni a részleteket is.

6. *Arra a kérdésre, hogy milyen folyóiratokat olvas, a következő statisztikát állítottuk össze a válaszok alapján:*

Megnevezés	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
Köznevelés	106	42	32	72	45	132	429
Pedagógiai Szemle	42	36	15	28	22	89	232
Magyar Pedagógia	3	1	1	15	4	31	55
Társadalmi Szemle	24	15	5	14	7	22	87
Valóság	18	13	3	15	17	8	74
Világosság	6	4	3	7	15	7	42
egyéb	3	—	—	—	—	—	3
semmit	2	—	—	—	—	—	2

Az *egyéb* azt jelenti: más szaklapot, illetve folyóiratot is olvas, pl. Élet és Tudomány. A „semmit” megjegyzés 2 személynél fordult elő, pontosabban arról van szó, hogy nem írt be semmit. Vagy tényleg nem olvas, vagy nem kívánta valamilyen oknál fogva kitölteni ezt a rovatot.

7. Arra a kérdésre, hogy *melyik folyóiratoknak* az előfizetője, a következő válaszokat kaptuk:

Megnevezés	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
Népszabadság	67	53	20	56	30	109	335
Népszava	16	6	6	—	12	21	61
Magyar Nemzet	2	—	—	—	3	10	15
Magyar Hírlap	9	4	1	2	3	17	36
Pedagógusok Lapja	26	8	7	13	9	—	63
helyi vagy megyei lap	30	42	16	14	10	18	150
egyéb	72	60	25	39	35	57	288
semmit	1	1	—	1	1	1	5

8. Szaktárgyai metodikáját olvassa-e c. kérdésre az alábbi adatokat kaptuk:

Válasz	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
igen	107	78	32	79	53	150	499
nem	2	9	—	2	2	6	21
	109	87	32	81	55	156	520

Néhány személyes látogatás során volt alkalmunk meggyőződni részben a kollégákkal, a megkérdezettekkel, azaz a kérdőívet kitöltőkkel és az igazgatókkal folytatott beszélgetéseink során a fenti statisztika valóságáról, bár joggal vetheti fel az olvasó, hogy esetleg nem a reális helyzetet tükrözi. Tény azonban, hogy minden iskolában megtalálhatók a szaklapok és az üres órákban alkalom nyílik azok forgatására, másrészt sokan ehhez nyúlnak segítségért az órákra, vagy előadásokra való felkészüléskor. Azt nem kérdeztük, hogy hányszor forgatják és ebben lehet a statisztikai adatokkal vitatkozni. Ehhez azonban további vizsgálatok szükségesek.

A kérdés második felére adott válaszok ugyan már jóval eltérőbbek, de ez a tény inkább az elsőt erősíti azzal, hogy számszerűségében itt is nyilvánvaló az őszinteség. A kérdés arra kíváncsi, hogy *előfizetője-e valamelyik szakmethodikai folyóiratnak?* A válaszok a következőképpen alakulnak.

Előfizet Borsodban 32, Hevesben 34, Nógrádban 6, Szolnokban 15, Komáromban 22, Pest megyében 20 fiatal pedagógus. Összesen tehát 129 fő előfizető van. Nem fizet elő a megyék előbbi sorrendjében 77, 53, 26, 66, 33, 136, azaz összesen 391 fő.

9. E kérdés arra vonatkozik, hogy *milyen önképzési lehetőségei vannak lakó-, illetve munkahelyén?* Sajtóról, szaksajtóról, a szervezett továbbképzésről már volt szó. Itt tehát csak az iránt érdeklődtünk, hogy milyen egyéb lehetőségek állnak rendelkezésükre. A beküldött válaszok az alábbiakat mutatják.

Válasz	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
rádió	65	60	24	48	37	118	352
televízió	99	78	27	62	48	137	451
csak rádió	34	—	—	—	—	—	34

Válasz	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
ismeretterjesztő							
foglalkozás	29	28	14	34	18	59	182
egyéb	30	18	10	18	13	29	118
semmi	2	—	—	—	—	—	2

A statisztikához hozzátartozik az, hogy rendszerint a kezdők nem rendelkeznek rádióval lakásukban, mert nagyrészüket albérlő és meglehetősen szerényen kell élnie részben az albérlétek drága volta miatt, részben pedig azért, mert a tulajdonos, vagy a főbérlő nem nézi jó szemmel az otthoni rádiózást, még akkor sem, ha ő esetleg rendelkezik ezzel az eszközzel.

Az iskolák mind a rádió, mind a – valóban nem a fiatalok jövedelméhez méretezett – televízió használatában jelentős segítséget nyújthatnak. Ma már ugyanis alig van iskola, ahol legalább rádió ne állna rendelkezésre.

10. Ebben a kérdéscsoportban az iránt érdeklődtünk, hogy vajon *a fiatal pedagógusok hány százalékában található olyan ambíciót, hogy valamilyen irodalmi tevékenységet fejtsen ki*, saját szakjával kapcsolatosan. Sajnos az eredmény nem túlságosan kecsegtető. Statisztikailag az alábbiakat lehetett kimutatni.

Válasz	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
igen	4	1	2	1	—	3	11
nem	105	86	30	80	55	153	509
Összesen:	109	87	32	81	55	156	520

Összesen tehát 11 tanulmány jelent meg, valamennyi a helyi újságokban, melyek elsősorban iskolai kérdésekről szólnak. Valószínű, hogy e témában is jobban lehetne ambicionálni elsősorban a már néhány éve tanító kollégákat.

11. *Egyetemet akar-e végezni?* Itt már jóval nagyobb a jelentkezési létszám. Kiderül, hogy szeretne egyetemen tovább tanulni 109 fő. Egyetemi tanulmányait máris megszervezte 18 fő, folyamatban van 14 fő tanulmányainak megszervezése.

A kérdés második fele az iránt érdeklődik, hogy miért akar egyetemen tovább tanulni?

Okokként a következőket jelölték meg a továbbtanulni szándékozók:

52 fő *ismereteinek bővítése céljából*;

41 fő *a szakma mélyebb megismerése, érdeklődésének kielégítése céljából*;

19 fő *tudományos ambícióit szeretné kibontakoztatni*;

4 fő *új pályára szeretne lépni*. Itt megjegyezzük, hogy szeretnének nem pedagógus pályán elhelyezkedni az első kettővel szemben, akik továbbra is pedagógusok szeretnének maradni.;

23 fő *egyéb okokra*, de ezeket nem közölve szeretne egyetemet végezni.

12. Nagyon érdekes válaszokat kaptunk a *pályaválasztási motivációkat* illetően, ahol szintén nagy a szóródás.

A statisztika érthetősége érdekében megjegyezzük, hogy a táblázat elején álló számok a kérdőívben meglehetősen hosszasan leírt pályaválasztási motíváló tényezőket jelzik.

Válasz	Borsod	Heves	Nógrád	Szolnok	Komárom	Pest	Összesen
1	11	8	1	5	8	32	65
2	45	40	7	29	31	87	239
3	66	42	16	36	36	68	264
4	76	75	29	63	38	97	378
5	21	18	14	32	24	19	128
6	34	26	13	32	20	20	145
7	10	9	2	17	7	37	82
8	15	10	—	10	1	52	88
9	5	7	3	1	6	15	37

13. Arra a kérdésre, hogy kíván-e foglalkozást változtatni, a hat megyéből mindössze öten válaszoltak igennel. Ez a körülmény több szempontból is figyelemre méltó. Egyrészt jelzi, hogy a szakmaszeretet, a pedagógus hivatástudat az egészen elenyésző kisebbségtől eltekintve, legalábbis jónak mondható.

Másfelől jelzi azt, hogy a beilleszkedés ha nem is az adott helyen, de a pedagógiai munkában lényegében rendben levőnek tekinthető.

14. A kérdés második felében indokolást kértünk arra, hogy miért akar a pedagógus pályáról elmenni. Az öt főből egy arra hivatkozott, hogy *nem értékeli anyagilag eléggé a munkát az adott iskolában*. Két fő a *nem kielégítő erkölcsi értékelés* miatt. Egy fő úgy érzi, hogy *más munkaterületen alkotóbb munkát tudna végezni*. Egy fő az okot nem jelölte meg.

E témához ez a 14 programozott kérdés tartozott. Kísérletet tettünk nem annyira az adott válaszok részletes elemzésére és értékelésére, hanem inkább azok bemutatására. A részletes elemzés és értékelés is folyamatban van, ez azonban csak akkor tekinthető majd teljesnek, ha az egész anyagot a legkisebb részletéig feldolgozzuk. Ez a meglevő lehetőségeink mellett — nem vagyunk kutatóintézet — legalább még egy évet vesz igénybe. Az eddig megjelent, és a téma egyes részletkérdéseit tárgyaló tanulmányok is körülbelül ennyit tudtak bemutatni.

Nyilvánvaló, hogy az 1974-ben befejeződött kérdőíves felmérés nem a mai helyzetet tükrözi. Erre csak azt tudjuk mondani, hogy egy adott statikus állapotot tudtunk rögzíteni, amely *számszerűségében* napjainknak talán már nem felel meg, de *elvi tanulságaiban* még sokáig használható lesz.

Befejezésül annyit említenénk még, hogy nem csak statisztikai állapotát akartuk rögzíteni, sőt elsősorban nem is ezt. Azt vizsgáljuk, hogy milyen tényezők segítik vagy hátráltatják a pályakezdő fiatalok beilleszkedését a tantestületbe és a társadalmi életbe. Ez a követelmény egyúttal azt is jelenti, hogy a meglevő anyag alapján javaslatokat tegyünk az illetékesekhez a felderíthető esetleges nehézségek kizárására. Erre e dolgozatban is próbálunk utalni, de sokkal kidolgozottabb formában szereténk a végleges feldolgozás után.

JEGYZET

A téma feldolgozása a rendelkezésünkre álló 520 kérdőív alapján szakaszosan történik. Az eddigi feldolgozás menetét és eredményeit, következtetéseit, javaslatait az alábbi bibliográfia közli. Ide felvettük a témával kapcsolatos irodalom másutt megjelent tanulmányait, ill. ezek közül a pedagógusokra vonatkozó írások jelentősebb részét.

1967 óta folytak a főiskolánkon az ún. „öregdiák-találkozók”. Ezekről részletesebben az alább megjelölt irodalomban találhatunk adatokat.

Mák Mihály: A fiatal általános iskolai tanárok társadalmi beilleszkedése és hivatásban való bevalásuk. . . Felsőoktatási Szle. XXII. évf. 6. sz. 340–344. o.

Mák Mihály–Kerey Miklós: Az egri tanárképző főiskolán végzett tanárok beilleszkedése az iskolai életbe. Az általános iskolai tanárképzés 25 éve című jubileumi kiadv. Bp. 1973. 455–464. o.

Mák Mihály: Néhány kutatásmetodikai probléma a 9/c. téma köréből.

Az egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, 1975. 81–101. old.

V. ö. Ferge Zsuzsa: A pedagógusok képe az iskola társadalmi szerepéről. Valóság, 1973. 2. 18. 31. o.

Tánczos Gábor: Mit olvasnak a pedagógusok? Valóság, 1973. 2. 51–60. o.

Sipos Istvánné: Kutatási beszámoló: A fiatal középiskolai tanárok szakmai beilleszkedése. Bp. 1972. FPK. kiadás.

Garami László: Fiatal diplomások falun. Magyar Nemzet, 1974. I. 27.

MELLÉKLET

1. MILYEN TÁRGYAKAT, MELYIK OSZTÁLYOKBAN, HÁNY ÓRÁBAN TANÍTOTTA AZ a) 1973/74. és tanítja b) az 1974/75. TANÉVBEN?

a) tantárgy	osztály	heti óraszám
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. A TANÍTÁSON KÍVÜL MILYEN EGYÉB ELFOGLALTSÁGA VAN MÉG AZ ISKOLÁBAN?

1. Igazgató, 2. Igazgatóhelyettes, 3. Úttörőcsapat-vezető, 4. Rajvezető, 5. Könyvtáros, 6. Szerktáros, 7. Pártvezetőségi tag, 8. Pártbizalmi, 9. Párttitkár, 10. Szakszervezeti bizalmi, 11. Szakszervezeti vezetőségi tag, 12. Szakszervezeti titkár, 13. Munkaközösség-vezető, 14. Osztályfőnök, 15. Egyéb, éspedig:

(Az alább kipontozott helyekre valamely fent felsorolt funkció ellátása esetén szíveskedjék a funkció fenti számát és alá azt az időpontot beírni, amióta ellátja.)

Funkció száma:

Ellátásának évei:

3. MILYEN EGYÉB, ISKOLÁN KÍVÜLI TÁRSADALMI FUNKCIÓKAT LÁT EL?

1. KISZ-vezetőségi tag, 2. KISZ-titkár, 3. Pártvezetőségi tag, 4. Párttitkár, 5. Tanácsstag, 6. Tanácsi vb-tag, 7. TIT-vezetőségi tag, 8. MHSZ oktatója, 9. Hazafias Népfrent aktíva, 10. Nőtanács aktívája, 11. Egyéb, éspedig:

(A funkciót és ellátásának idejét a fentebb ismertetett módon szíveskedjék az alábbiakban jelölni.)

A funkció száma:

Ellátásának éve:

4. ELLÁTOTT-E MÁR ÁLTALÁNOS VAGY SZAKFELÜGYELŐI FUNKCIÓT, ILLETVE JELENLEG VANE ILYEN MEGBÍZÁSA?

Ha igen 1. Általános felügyelői évig, 2. Szakfelügyelői évig. Jelenleg 3. Általános felügyelői éve, 4. Szakfelügyelői éve.

(Ha a megbízást évek óta folyamatosan látja el, és jelenleg is, értelemszerűen csak a 3. és 4. pontokra kell válaszolni.)

5. RÉSZT VETT-E a) az 1971/72., illetve b) a jelen tanévben valamilyen szakmai, vagy ideológiai továbbképzésben?

Ha igen, jelölje meg az alábbiak szerint, hogy milyen jellegűben heti, havi hány órában

szakmai:	ideológiai:
a) igen – nem	igen – nem
b) igen – nem	igen – nem
heti (havi) óraszám:	heti (havi) óraszám:
a)
b)

6. SZAKMAI, PEDAGÓGIAI ÖNKÉPZÉSE ÉRDEKÉBEN AZ ALÁBB FELSOROLT FOLYÓIRATOK KÖZÜL MELYIKET OLVASSA RENDSZERESEN?
 1. Köznevelés, 2. Pedagógiai Szemle, 3. Magyar Pedagógia, 4. Társadalmi Szemle, 5. Valóság, 6. Világosság.
 (A lap olvasását az előtte levő szám bekarikázásával, amennyiben ELŐFIZETŐJE valamelyiknek, ezt a tényt aláhúzással is szíveskedjék jelölni.)
7. ELŐFIZETŐJE-E AZ ALÁBB FELSOROLT NAPI-, ILLETVE HETILAPOK KÖZÜL VALAMELYIKNEK?
 1. Népszabadság, 2. Népszava, 3. Magyar Nemzet, 4. Magyar Hírlap, 5. Pedagógusok Lapja, 6. Helyi, megyei újság, 7. Egyéb, éspedig:
8. OLVASSA-E RENDSZERESEN A SZAKTÁRGYI METODIKÁT, ILLETVE ANNAK FEJLŐDÉSÉT FIGYELEMMEL KÍSÉRŐ SZAKLAPOT (pl. Matematika-tanítás)? IGEN – NEM.
 ELŐFIZETŐJE-E VALAMELYIK METODIKAI FOLYÓIRATNAK?
 IGEN – NEM.
9. A FENT FELSOROLTAKON TÚL MILYEN LEHETŐSÉGEI VANNAK AZ ÖNKÉPZÉSRE?
 1. A rádió szakmai és pedagógiai, 2. A televízió műsorának rendszeres hallgatása, illetve nézése, 3. Ismeretterjesztő előadások hallgatása, 4. Egyéb, éspedig:
10. JELENT-E MÁR MEG TUDOMÁNYOS – VAGY MÁS JELLEGŰ, PL. ISMERETTERJESZTŐ, IRODALMI CIKKE VAGY KÖZLEMÉNYE? (Ha igen, szíveskedjék annak címét, a megjelenés helyét, melyik újságban – és idejét közölni.):
11. KÍVÁN-E A KÖZELJÖVŐBEN EGYETEMI VÉGZETTSÉGET SZEREZNI?
 IGEN – NEM – FOLYAMATBAN VAN.
 HA IGEN, MILYEN MEGFONTOLÁS ALAPJÁN?
 1. Szakmájának alaposabb megismerése, 2. Valamely tudományág iránti fokozottabb érdeklődés, 3. Tudományművelési szándék, 4. Pályaválasztási indítékok, 5. Egyéb, éspedig:
12. A FŐISKOLÁRA TÖRTÉNT JELENTKEZÉSEKOR MILYEN SZEMPONTOK MOTIVÁLTÁK PÁLYAVÁLASZTÁSÁT? (Az alább felsoroltak közül válassza ki a motiváló tényezőket és fontossági sorrend szerint szíveskedjék a kipontozott helyen 1., 2., 3. stb. számokkal jelölni!)
 1. Nagyobb valószínűség felsőoktatási intézménybe való felvételre, 2. Szélesebb körű műveltség elsajátításának lehetősége, 3. Valamelyik szaktárgya iránti tudományos érdeklődés, 4. A tanári pálya iránti vonzódása, 5. Szülei hatása, kívánsága, 6. Tanárai hatása, 7. Barátai hatása, 8. A viszonylag kötetlen elfoglaltság lehetősége 9. Egyéb, éspedig:
13. KÍVÁN-E A KÖZELJÖVŐBEN FOGLALKOZÁST VÁLTOZTATNI?
 Igen – nem – folyamatban van.
14. HA IGEN, MIVEL INDOKOLJA ELHATÁROZÁSÁT? (Az alább felsoroltak közül válassza ki a megfelelőket, és fontossági sorrend szerint szíveskedjék 1–2–3. stb. számokkal rangsorolni!)
 1. Nem találja meg a helyét a pedagógus pályán, 2. Nem értékeli eléggé a munkáját anyagi vonatkozásban, 3. Nem értékeli erkölcsi vonatkozásban sem, 4. Nem, vagy csak nehezen tudja áthidalni az oktató-nevelő munka során jelentkező nehézségeket, 5. Úgy érzi, hogy más pályán, vagy más beosztásban eredményesebben tudna tevékenykedni 6. Egyéb okok, éspedig:
-
-
-